

4. Берченко Є. В. Настінне мальовання українських хат та господарських будівель при них /Є. Берченко // Держвидав України – Харків-Київ. – 1930. – 100 с.

Назаренко М. С.

*Національний педагогічний університет імені
М. П. Драгоманова, к.ф.н., доцент кафедри філософії
м. Київ, Україна*

МИСТЕЦЬКЕ ПІЗНАННЯ ТА РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

Актуальність епістемології мистецтва пов'язана зі зміною ролі філософії в сучасній соціокультурній ситуації. Мова йде про домінування візуальної цивілізації і того філософського праксису, який вона породжує. Якщо міркувати над функціональною складовою філософії саме в контексті сучасності, ми побачимо дві її найзначніші і незаперечні функції: соціально-критичну і практичну. Ні світоглядна, ні освітня, ні виховна функції не можуть відобразити суть філософії, яка полишила всі прагнення до належного, і звернулася до сущого, якщо висловлюватися термінологією Канта. Філософія не здатна нести світло, красу і вічні ідеали, тим самим, конструюючи людську особистість. Лише тому, що сама не є ні світлом, ні добром, ні ідеалом. Чиста ідея, як якийсь ідеал, до якого слід йти, дискредитувала себе конфліктами. Так відбувалося кожного разу, коли філософію намагалися помістити на п'єдестал і відгородити від «суєти» реального людського життя. «Високими» ідеями неодноразово виправдовувалися найжорстокіші злочини в історії людства. Це ще раз говорить нам про те, що філософія не є якимось апріорне благо, і вона може таїти в собі небезпеку.

Що стосується формування світогляду, то філософія зовсім не є чимось цементуючим, оскільки є лише однією із складових, поряд із релігійними, політичними, етичними поглядами. Чи може функціонувати людський світогляд без однієї із складових? Відповідь буде очевидною: існує надзвичайна кількість людей, позбавлена будь-якої філософської рефлексії. Водночас необхідність такої рефлексії сьогодні є чи не найгострішою. Тому питання полягає в тих засобах, які необхідно обрати філософу ХХІ сторіччя для того, щоб примусити особу хоча б розпочати рефлексувати. Зрозумілим є те, що традиційні форми для цього вже не є придатними: довгі тексти (такі як трактати, зокрема) вже не читають. Але так відбувається не тому, що більше не мають інтелектуальних запитів, а через необхідність орієнтації в інформаційному світі (фактично через брак часу), що відбирає немало сил сучасної людини. В цьому немає жодного трагізму, це лише означає, що філософія робить черговий поворот, яких вона зробила за свою історію чимало. Отже, сьогодні найкраще донести філософську проблему, розповісти про неї, окреслити її, можна через візуальний образ, і такою мовою дослідницьких та соціально-критичних образів говорить до нас мистецтво.

Звичайно, мистецтво завжди тісно було пов'язано з пізнанням світу. Про ці його властивості писав Леонардо да Вінчі ще в XV столітті: «Живопис представляє почуття з більшою істинністю і достовірністю творіння природи, ніж слова або букви, але букви представляють слова з більшою істинністю, ніж живопис» [2, с. 8]. Хоча і далі художник пов'язує переваги мистецтва в пізнанні світу саме в тому, що воно безпосередньо репрезентує природу, а не творіння людей, якими є слова. «Живопис – наука і законна дочка природи, бо вона породжена природою» [2, с. 11]. Ця природна властивість живопису, про яку говорить Леонардо да Вінчі, цілком корелюється із сучасним концептуальним мистецтвом, яке по своїй суті є дослідженням світу та меж людського прийняття.

В такому сенсі сучасне мистецтво не є лише простим заграванням з тілом, або розвагою, а серйозним випробуванням людських можливостей. Підтверджують цю думку слова класика концептуалізму Джозефа Кошута: «Філософія мертва, ніхто не займається актуальною філософією, тільки її історією, жодної практики там нема. Єдина можливість для мислення сьогодні – мистецтво. При цьому воно є наглядним, воно показує самі речі без філософсько-академічної прелюдії» [1]. Не зважаючи на те, що ми погоджуємось з Кошутом в загальному, проте, не вважаємо, що в подібній ситуації речей філософія є чимось на зразок жертви, що принесла себе на вівтар мистецтва. Швидше навпаки, це філософія обрала для себе мистецтво як спосіб розмови із світом. Оскільки в основі сучасного мистецтва лежить концепт, ідея, і без них, воно по своїй суті ніщо. Існування такої ідеї – єдиний критерій оцінки художника та глибини його висловлення.

Не зважаючи на очевидний місток між да Вінчі та Кошутом, існує суттєва онтологічна відмінність взаємозв'язку мистецтва та пізнання. Якщо за часів да Вінчі мистецтво копіює навколишній світ, пропускаючи його через органи чуття художника, то сьогодні мистецтво не просто ретранслятор, а радше динамічний експеримент, покликаний зробити нові відкриття. Отже, обираючи засоби для свого меседжу, філософ сьогодні має можливість донести його блискавично. Більше того, він може обирати бажану аудиторію для цього, не чекаючи поки читач сам прийме рішення «зустрітись» із ним. Безперечно, у такої активної позиції є безліч переваг. Ще ніколи в історії філософія не мала потенційно стільки можливостей для реального впливу. Але тут постає та проблема про яку ми говорили на початку: можливість маніпуляції, адже це означає, що цей, візуальний спосіб відкритий для кожного. Отже, маючи всі шляхи до змін, філософія ризикує не зробити нічого. Все це переводить дискурс в площину цінностей, особистісного вибору. Філософії самій приходиться користуватись тими хитрощами проти яких вона ж постає, бути «системою в системі».

Література:

1. Кошут Дж. Філософія мертва, ей пришло на смену искусство / Джозеф Кошут. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://daily.afisha.ru/archive/vozduh/art/dzhozef-koshut-filosofiya-mertva-ey-na-smenu-prishlo-iskusstvo/> – Назва з екрану (12.04.2017).

2. Леонардо да Винчи. Суждения о науке и искусстве / Леонардо да Винчи; пер. с ит. А. А. Губера, В. П. Зубова. – М. : Азбука, 2015. – 224 с.

Сторіжко О. Й.

*Київський національний університет будівництва
та архітектури, старший викладач
м. Київ, Україна*

СТАНОВЛЕНИЕ ТЕКСТА КАК ТВОРЧЕСТВО И ФЕНОМЕН КУЛЬТУРЫ

Культура как таковая не дается в представлении, но создается различными формами деятельности и творчества. Творчеству имманентно присуща интуитивная составляющая процесса созидания вообще. Последнее основание этой тотальности в чистом виде неизменно, представляя саму по себе ценность, цельность и самодостаточность. Не-сущее здесь, покидая материальный носитель, является чистым бытием преобразующего мир становления.

В становлении смысл творчества трансцендентен произведению, он обращен к себе и становится здесь мета-смыслом. Последний тождествен процессу созидания нового, обуславливая сущность искусства в форме трансцендентального.

В искусстве объективируется всеобщее (идея красоты) в отдельных произведениях, которое, распредмечиваясь в форме прекрасного, становится достоянием вечности. Каждое истинное творение искусства содержит бесконечное число замыслов и, при этом, невозможно установить, заключена ли эта бесконечность в самом художнике или только в произведении искусства.

Художественное творчество всегда исходит из чувства бесконечности противоречия, поэтому чувство завершения художественного произведения, пребывая в самом творении, должно быть столь же бесконечным в своем равновесии и гармоничности.

В художественном творчестве сказывается бесконечная разъединенность двух деятельностей: сознательной и бессознательной. Однако в художественном произведении они должны быть объединены, поэтому в нем бесконечное выражено в конечном. Но бесконечное, выраженное в конечном, есть красота. Таким образом, «основная особенность каждого произведения искусства, содержащего в себе обе деятельности, есть красота, и там, где нет красоты, нет и произведения искусства» [2, с. 479].

Художественное произведение отличается от того, что представлено природой тем, что творчество природы не содержит в себе сознательного начала. Это отличие выражено в художественном тексте вообще, который есть оставление, преодоление необходимости природы и времени, являясь формой свободы. Текст как словесное искусство выражает идеальное единство